

Remissyttrande till slutbetänkandet Skärpta villkor för friskolesektorn – ytterligare förslag (SOU 2025:123)

Utbildningsdepartementets diarienummer U2026/00023

Kommunens ställningstagande

Piteå kommun ser generellt positivt på slutbetänkandet i sin helhet då syftet är att skydda elever och samhälle från såväl kortsiktiga som oseriösa aktörer i den fristående skolektorn. Kommunen delar bedömningen att nuvarande system haft brister som i vissa fall riskerat barns och elevers rätt till en likvärdig och stabil utbildning.

Sammanfattning

Utredningen är en fortsättning på SOU 2025:37 och syftar till att skärpa regleringen av fristående förskolor och skolor för att säkerställa att skattemedel används korrekt, att utbildningens kvalitet värnas och att oseriösa aktörer förhindras från att etablera eller expandera verksamhet inom skolväsendet.

Centrala utgångspunkter är:

- kommuners särskilda ansvar för planering, långsiktighet och likvärdighet,
- barns och elevers rätt till en stabil och kvalitativ utbildning,
- behov av ökad rättssäkerhet och enhetlig tillämpning mellan statlig och kommunal prövning.

Utredningen konstaterar att tidigare reglering varit otillräcklig, särskilt när det gäller:

- expansion trots återkommande kvalitetsbrister,
- ägar- och koncernstrukturer,
- möjligheten för huvudmän att ändra verksamhet utan ny prövning.

Övergripande synpunkter

Piteå kommun lämnar följande synpunkter:

- **Skärpta villkor vid bristfälligt huvudmannaskap**

Kommunen välkomnar förslag som innebär att aktörer med återkommande eller allvarliga kvalitetsbrister förhindras från att starta, expandera eller förvärva skolor. Detta är avgörande för att stoppa systematiska kvalitetsbrister, förhindra att koncerner expanderar trots dokumenterade missförhållanden samt för att säkerställa att barn inte drabbas av huvudmän som saknar långsiktigt ansvarstagande. Kommunen instämmer i att kvalitet ska vara ett villkor för tillväxt, inte tvärtom, och anser att betänkandet motverkar vinstdrivna incitament som sker på bekostnad av kvalitet.

- **Tydligare och mer bindande godkännanden**

Piteå kommun tillstyrker även att godkännanden ska bli mer tydliga och bindande. Att godkännanden ska ange belägenhetsadress och högsta elevantal, samt att flytt eller utökning ska kräva ny prövning.

Detta stärker den kommunala planeringsförmågan, transparensen gentemot medborgare samt förutsättningarna för en likvärdig resursfördelning vilket är särskilt viktigt i kommuner som Piteå där geografi, demografi och elevunderlag kräver långsiktig samordning mellan skolformer och eventuella huvudmän. Kommunen anser därigenom att betänkandet stärker likvärdigheten i skolan.

- ***Obligatoriskt kommunyttrande vid etablering***

Piteå kommun ser mycket positivt på att kommunens yttrande vid etablering blir obligatoriskt samt att konsekvensbedömningar ska omfatta ekonomiska, organisatoriska och pedagogiska effekter. Detta stärker det lokala demokratiska inflytandet och säkerställer att beslut om etablering inte fattas isolerat från kommunens helhetsansvar.

Kommunen betonar dock att ersättningen fullt ut måste täcka de faktiska kostnaderna samt att nationella mallar och stödmaterial bör tas fram (exempelvis via SKR).

- ***Förtydligande av ”påtagliga negativa följder”***

I slutbetänkandet har negativa konsekvenser definierats tydligare och kopplas till elevernas rätt till utbildning och kommunens organisatoriska och ekonomiska förutsättningar. Detta är bra. Piteå kommun välkomnar att elevperspektivet tydliggörs samt att tidshorisonten kortas till tre år (istället för utredningens förslag om fem år). Det är rimligt ur ett barnrättsperspektiv och värnar barns och elevers rättigheter – tre år utgör en betydande del av en elevs skolgång. Bedömningar ska inte primärt utgå från systemets anpassningsförmåga utan från elevernas faktiska utbildningsvillkor.

- ***Skärpta sanktioner och tillsyn***

Piteå kommun delar uppfattningen att tydligare sanktioner behövs för att regelverket ska få faktisk effekt samt att ekonomiska överträdelser och verksamhet utanför tillståndet skall få kännbara konsekvenser. Skolan ska inte vara en arena där det lönar sig att bryta mot regelverket. Förslaget minskar därmed risken för välfärdsbrottslighet och kortsiktighet.

Övrigt

Ur ett kommunalt och elevorienterat perspektiv har förslagen flera tydliga styrkor. De ger ett starkt skydd för barn och elever, minskar risken för skolor med bristande kvalitet eller instabilt ledarskap. De ger en ökad likvärdighet och rättssäkerhet med en mer enhetlig tillämpning mellan kommuner och stat. De ger bättre planeringsförutsättningar för kommuner i och med att kommunerna får en tidig och formell involvering i etableringsprocesser. Förslagen minskar även risken för välfärdsbrottslighet i och med skärpta regler kring ägande, koncerner och värdeöverföringar.

Samtidigt identifieras flera utmaningar och potentiella negativa konsekvenser. Piteå kommun ser en ökad administrativ belastning på kommunerna i och med krav på konsekvensanalyser och mer omfattande ärendehantering. Kommunen ser även högre inträdesbarriärer för små och idéburna aktörer, en risk för att seriösa men små huvudmän slås ut vilket även kan leda till en risk för minskad valfrihet. Förslaget kan ge minskad flexibilitet i lokalanvändning i och med att flytt eller snabb anpassning kan försvåras även vid legitima behov. Kommunen befärar även en ökad juridifiering av tillståndsprocessen med fler överklaganden som följd. Dessutom anser vi att förslaget är osäkert när det gäller kompensation, ersättning till kommuner behöver vara långsiktigt tillräcklig och indexreglerad. Staten behöver säkerställa att kompensationen till kommunerna fullt ut täcker faktiska kostnader. Piteå kommun anser även att tillämpningen av förslagen bör ta särskild hänsyn till glesbygdskommuners

särskilda förutsättningar, där valfrihet och etableringsmöjligheter redan är begränsade. Små och idéburna aktörer med dokumenterad kvalitet bör inte missgynnas oproportionerligt.

Avslutande bedömning

Piteå kommun anser att förslagen, rätt implementerade, kan bidra till ett mer robust, rättssäkert och elevfokuserat skolväsen. Kommunen förutsätter dock fortsatt dialog kring genomförande, ersättningsnivåer och stöd till huvudmän i praktisk tillämpning.

Skolan är en samhällsbärande välfärdsverksamhet, inte en marknad som andra. När skattemedel används till utbildning måste barnens och elevernas rätt till en likvärdig och högkvalitativ utbildning väga tyngre än enskilda aktörers möjlighet till expansion eller vinst. De föreslagna skärpningarna är ett nödvändigt steg för att återupprätta demokratisk kontroll, stärka kvaliteten och värna likvärdigheten i hela skolväsendet.

Kommunen tillstyrker därför betänkandet i huvudsak och ser förslagen som ett viktigt steg mot en mer sammanhållen, rättvis och långsiktigt hållbar skola.

Piteå 2026-04-08

Malin Westling, Förvaltningschef, Utbildningsförvaltningen